

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті йдеться про управління процесом впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес Цюрупинської спеціалізованої школи I-III ступенів №2 під час участі у районному проєкті «Неперервна валеологічна освіта».

В Україні спостерігається тенденція до збільшення проявів негативної поведінки серед дітей та молоді. За ряду несприятливих соціокультурних умов дитяче та підліткове середовище спрямоване на прилучення до нікотину, алкоголю, різних наркотиків, на ранні сексуальні зв'язки, що різко погіршують стан фізичного і психічного здоров'я підлітків. Гостро стоїть проблема репродуктивного здоров'я молоді, а стан фізичного і психічного здоров'я молодого покоління визначає перспективи розвитку самої держави. Утрата здоров'я серед молоді створює проблему національної безпеки, самого існування держави. Сьогодні національна освітня система перебуває в процесі пошуку адекватних до вимог сучасного життя орієнтирів і форм організації навчання.

Метою статті є висвітлення досвіду педагогічного колективу Цюрупинської спеціалізованої школи I-III ступенів №2 щодо управління процесом впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Проблему необхідності впровадження здоров'язбережувальних технологій досліджували І.А. Анохіна, М.М. Безруких, Д.Є.Воронін, В.П. Зайцев, Г.М. Сердюковська, Н.В.Смирнов, В.О. Сухомлинський, М.К Тамарська. Вітчизняні та зарубіжні науковці (і насамперед, які працюють під керівництвом М. Безруких) вважають, що під здоров'язбережувальними освітніми технологіями треба розуміти всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю учнів [1]. У своїх наукових працях Н.В. Смирнов зауважує: «Якщо здоров'язбережувальні технології пов'язати з вирішенням тільки здоров'яохоронного завдання, то до них належатимуть педагогічні проблеми, методи та технології, які не шкодять прямо чи побічно здоров'ю учнів та вчителів, забезпечують їм безпечні умови перебування, навчання та роботи в загальноосвітньому закладі» [2].

У свою чергу, В.О. Сухомлинський не уявляв виховання здорової особистості, її творчого розвитку без того, щоб кожний вихованець уже в підлітковому віці і особливо ранній юності не досяг визначного успіху в тому виді діяльності, яка найповніше виражає, розкриває його нахили й обдарування. Він відзначав: «Тільки там, де маленька людина переживає почуття гордості

* Щербина Ж. Ф.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

від того, що вона в чомусь досягла визначних успіхів, виявила себе, – в індивідуальному духовному житті ми бачимо те, що треба називати енергією думки... Радість розумової праці – ось що стає доступним людині, якщо її духовне життя проінтегрує почуттям оптимістичної впевненості у своїх силах, почуттям власної гідності» [3].

Очікуванням радості має бути осяяне все життя і діяльність дитини. Радість у навчальній праці сама собою не виникає, для цього потрібен успіх. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для подолання труднощів і бажання вчитися. Тому створення ситуації успіху, вважає Василь Олександрович, – це основа педагогічної взаємодії. Він відзначав, що радість успіху є могутньою емоційною силою. Тому потрібно турбуватися про те, щоб внутрішня сила дитини ніколи не вичерпувалась. Якщо її немає, то, зауважував мудрий учитель, не допоможуть ніякі педагогічні хитрощі.

Аналіз педагогічного доробку В.О. Сухомлинського щодо проблем зміцнення та збереження здоров'я дітей як важливої умови розвитку їх творчості потребує подальшого осмислення й залишається актуальним в контексті тих перетворень, що переживає сучасна освіта.

Формування здоров'язбережувальних компетенцій – це важливий чинник функціонування навчального закладу. Саме тому в Цюрупинській спеціалізованій школі №2 проводиться системна робота щодо збереження здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу, створюється валеологічний простір шляхом впровадження здоров'язбережувальних технологій та участі в районному проекті «Неперервна валеологічна освіта».

Здоров'язбережувальні технології належать до групи педагогічних технологій на основі посилень соціально-виховних функцій освітньої установи. Проект «Неперервна валеологічна освіта у ЗНЗ» здійснюється завдяки взаємодії таких структур як районна координаційна рада, яка розробляє основні напрями роботи та завдання (керівник Охрименко І.А., методист КУ «Цюрупинський районний методичний кабінет»). На підставі роботи районної ради в школі створено шкільну координаційну раду роботи за цим проектом (наказ №67 від 15.02.2013р.). До складу її входять педагогічні та медичні працівники, члени органів дитячого самоврядування (рис. 1).

Формування здоров'язбережувальної компетентності розглядається через створення систем культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу: учителів, батьків, учнів. Ці системи взаємопов'язані між собою створенням мотиваційного середовища та проведенням діагностики як на початку цієї роботи, так і на завершальному етапі.

Допомагає організувати цю роботу Ресурсний центр здоров'язбережувальних технологій (кер. Куденко А.А.), який був спочатку шкільним, а потім став районним. Він працює згідно

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

з планом та циклограмою роботи. Завданнями Ресурсного Центру є:

- науково-методичне обґрунтування та відпрацювання дієвих моделей здоров'язбережувальної освіти й виховання учнів;
- поширення перспективного досвіду в навчальних закладах району;
- розробка та видавництво навчально-методичних матеріалів щодо застосування в системі здоров'язбережувальних технологій.

Основними видами діяльності Центру є проведення науково-практичних конференцій, навчально-методичних семінарів; організація постійної роботи творчої групи вчителів району, які здійснюють реалізацію здоров'язбережувальних технологій; організація конкурсів, проектів, суспільних акцій; співпраці зі школами області, які ефективно застосовують здоров'язбережувальні технології; співпраця з місцевими мас-медіа; моніторингові дослідження; створення інформаційного банку здоров'язбережувальних технологій на електронних носіях, випуск бюлетеня про досвід використання (рис. 1).

Працює сайт Ресурсного центру, де розміщується цікава інформація як для учнів, учителів так і для батьків, є рубрика «Школа безпеки», розміщуються методичні рекомендації для учителів та батьків «Попередження дитячого травматизму». На уроках з основ здоров'я проводяться диктанти на цю тематику, створюються персональні програми збереження власного здоров'я. Створено базу мультимедійних презентацій «Запобігання травматизму». Ресурсний центр здоров'язбережувальних технологій разом із шкільною координаційною радою співпрацює з педагогічною радою школи, з навчально-методичною радою, з органами самоврядування, методичними об'єднаннями вчителів, координує їх роботу. На засіданнях координаційної ради розглядаються основні завдання роботи над проектом, завдання моніторингових досліджень, вирішуються питання щодо організації оздоровлення учителів та учнів, на які запрошуються керівники МО і тому ті форми роботи з учнями, які пропонуються відразу впроваджуються іншими вчителями як на уроках, так і в позакласний час. Усе це неможливо без інформаційного забезпечення (створення картотек, відеотек, використання досвіду роботи інших шкіл, випуску медичних газет, складання паспортів здоров'я учнів) та без експертної інноваційної діяльності (матеріальна база, анкетування, моніторинг, психолого-педагогічні семінари, співбесіди, круглі столи).

Профілактика захворювань та пропаганда здорового способу життя пов'язана зі здоров'ям учителів. Тому щорічно проводиться медичний огляд працівників освіти, де виявляються насамперед хронічні захворювання. Відбувається оздоровлення вчителів теж щорічно. Так, у 2012 році оздоровлено в пансіонаті в Лазурному 20 учителів, 2013 р. – 25 учителів. Отримали

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

санаторні путівки у 2012 році – 6 учителів, у 2013 р. – 8 учителів. Якщо добре почуває себе сам учитель, він буде вчити добре почувати учнів, може дати рекомендації щодо цього і батькам. Мотивацією щодо роботи зі здоров'язбереження був моніторинг «Використання здоров'язбережувальних технологій, фізичних, соціальних, психічних та духовних складових вчителями Цюрупинської спеціалізованої школи I-III ст. №2 на уроках», який проведено згідно з рішенням Координаційної ради школи.

Рис. 1. Модель управління процесом впровадження здоров'язбережувальних технологій

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Методичний супровід впровадження здоров'язбережувальних технологій здійснюється через проведення нарад з класними керівниками та учителями, роботу сайтів Ресурсного центру, де подані рекомендації. Моделі управління процесом впровадження здоров'язбережувальних технологій, валеологічного супроводу особистості учня, неперервної освіти розглянуто та прийнято на засіданні педагогічної ради школи (пр. №1 від 29.08.2013р.). Проводилося тематичне засідання педагогічної ради «Формування здоров'язбережувального середовища молодших школярів», де підбито підсумки моніторингу щодо використання цих технологій на уроках.

У школі велика увага приділяється додатковій освіті. Учителі є учасниками пілотних проектів, тренінгів, семінарів, конференцій. 17 сертифікатів мають учителі щодо викладання різних курсів. Учителі, які мають сертифікати, ведуть заняття гуртків, курсів за вибором, тренінгів для учнів 3-11 класів згідно з розкладом занять. Ці знання дозволяють коригувати освіту батьків з цього питання, а також працювати додатково з учнями. Як результат, учителі початкових класів широко використовують у навчально-виховному процесі здоров'язбережувальні форми роботи: пальчикову, дихальну та звукову гімнастику, психогімнастику, гімнастику для очей; фітотерапію (чай), коктейлі, фітомішечки), вітамінотерапію (вітамінізація страв), казкотерапію. Дослідження вчителя початкових класів Котової О.О. «Використання казкотерапії на уроках читання в початкових класах» опубліковано у збірці методичних розробок, виданій у КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» (2012 р.). Уроки з використанням казкотерапії є засобом формування творчої особистості та підготовки її до взаємодії в соціальному середовищі.

У системі працюють оздоровчі заходи: фізкультхвилинки, дні здоров'я та спорту, тижні здоров'я, фізкультурно-оздоровчі заходи, години спілкування, лекції, свята, консультативна допомога школярам, їхнім батькам, зустрічі з медичними працівниками, оформлення стендів, стіннівок.

Психологічному розвитку та самопізнанню учнів сприяє робота соціально-психологічної служби, основними напрямками діяльності якої є:

- робота з учнями, яка здійснюється через відвідування та підготовку виховних годин, корекційно-розвивальні заняття, індивідуальні консультації, психодіагностичні дослідження, профілактично-роз'яснювальні бесіди;
- індивідуальне консультування, тренінги, виступи на батьківських зборах, вивчення домашніх умов учнів, психологічне просвітництво є напрямками роботи з батьками.
- робота з учителями відбувається завдяки виступам на педагогічних радах, участі у «круглих столах», проведенню психологічних тренінгів, психологічному супроводу атестації, проведенню діагностики, психологічному просвітництву педа-

гогічного колективу.

Школа завжди прагнула до взаємодії з сім'єю. Це знаходило своє відображення в корекції сімейного виховання, у формах педагогічної просвіти батьків: батьківські збори й тематичні конференції; дискусії та дебати; батьківський всеобуч, на заняттях якого розглядаються питання щодо здоров'язбереження дітей і дорослих; реалізація Національної програми «Стоп насильству!». Ранній початок профілактичної роботи передбачає виявлення сімей, у яких мають місце асоціальні схильності батьків, несприятливий психологічний клімат. Діти із цих сімей перебувають на обліку соціально-педагогічної служби. Зміст діяльності педагогічного колективу школи в напрямі превентивного виховання передбачає систематичну роботу вчителів, соціально-психологічної служби, батьків, державних та громадських організацій міста у тісній співпраці.

Школа багато років співпрацює із районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Робота спрямована на здійснення соціальної допомоги та патронажу соціально незахищених категорій населення, попередження аморальної, протиправної поведінки. У рамках профілактики негативних явищ, пропаганди здорового способу життя здійснюються лекційно-тренінгові заняття, проводиться відеолекторій.

Для того щоб покращити психоемоційний та фізичний стан учнів, адміністрація школи працює над складанням розкладу уроків та перерв, де враховуються вікові особливості школярів, завантаженість, унаслідок чого забезпечується дотримання кліматичних умов (вологе прибирання, дотримання температурного режиму, провітрювання приміщень), медичне обстеження; гаряче харчування; на уроках впроваджено фізкульт-хвилинки.

Протягом навчального року діти не тільки навчаються, а й мають нагоду завдяки фінансовій підтримці батьків відпочивати, подорожуючи. Подорожі організуються на виконання Міжгалузевої програми «Пізнай свою країну». Ведеться моніторинг відвідування історичних місць у рамках цієї програми.

Сучасний темп життя, екологічний стан природи, зайнятість батьків є негативними чинниками в організації правильного життя як дітей, так і дорослих. Батьки намагаються не випустити шансу оздоровити своїх дітей в санаторіях за пільговими путівками чи за власний кошт протягом календарного року. Якщо немає можливості організувати спільний відпочинок, і діти залишаються самі, то школа та громадські організації міста надають можливість відпочити в пришкільному таборі «Веселка» (162 дитини) чи християнському таборі (100 дітей). У школі працюють секції з волейболу та баскетболу. Результатом роботи секцій є участь збірних команд школи в районних змаганнях з цих видів спорту. Керівником туристсько-краєзнавчого гуртка «Соняшник» є вчитель вищої категорії, лауреат обласного етапу конкурсу «Учитель року – 2012» Ніколенко І.В., яка намага-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

єтьє вирiшувати розвивальнi, виховнi, оздоровчi завдання фiзичного виховання, проводить теоретичнi та практичнi заняття зi спортивного орієнтування, туризму, екскурсії. Вона є організатором цікавої спортивної гри «Квест» (активна, екстремальна, інтелектуальна гра) та засновником гайдівського руху в Щурпинському районі. Асоціація гайдів України – всеукраїнська дитяча громадська організація, мета якої – сприяти розвитку та формувати соціально-зрілу жіночу особистість у власних інтересах та в інтересах держави. АГУ було зареєстровано в Україні в 1996 році, а в 1999 році АГУ стала асоціативним членом Всесвітньої асоціації дівчат-гайдів та дівчат-скаутів (MAGGGS). У школі організовано гайдівський патруль «Соняшники».

Основною структурною одиницею навчального процесу є урок. Він у здоров'язбережувальних технологіях повинен не викликати в учнів погіршення здоров'я. Сучасний урок – інноваційний, який викликає в учнів і вчителів задоволення, стимулює цікавість, творчість. Усе це досягається різнорманітними формами роботи з використанням інтерактивних прийомів та інноваційних технологій. З цією метою у 2001 році уперше в нашій школі на базі 8 класів було введено поглиблене вивчення предметів у навчальних студіях за адаптованою технологією гнучкої диференціації «АЗИМУТ», автором якої є кандидат психологічних наук, директор Запорізького науково-методичного центру психології та соціології освіти С.І. Подмазін. Наразі в навчальних студіях навчається від 8 до 10 учнів, зацікавлених у вивченні предмета. Ця технологія реалізує принцип особистісної орієнтації освіти, передбачає партнерські стосунки учня з учителем, повагу до учня як особистості, тому на заняттях панує доброзичлива атмосфера, поважне ставлення, зацікавленість, що покращує психосоматичне здоров'я учнів та вчителів. а критеріями ефективності навчання в студіях є професійне, життєве самовизначення, успішність навчання, стан здоров'я, участь у предметних олімпіадах.

Однією з ефективних технологій навчання, що дозволяє оперативнo реагувати на всі виклики суспільного життя і є засобом формування громадянських компетентностей, є технологія соціального проектування, упровадження якої розпочалося в нашій школі ще з 1998 року.

Досвід застосування методу проектів у навчально-виховному процесі загалом показує, що залучення підлітків до цього нестандартного виду діяльності викликає в них певний ступінь задоволення. Експериментальним дослідженням, яке проводилося в школі доведено, що ступінь задоволення учнів проектною діяльністю має визначатися ціннісним ставленням особистості до власної навчально-соціальної дії. Ступінь задоволення учнів проектною діяльністю зростає, якщо залучати їх не лише до навчально-пізнавальних проектів, але й до соціальних. У школі сформовано інформаційно-методичний банк авторських

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

підходів щодо застосування методу проектів в навчально-виховному процесі школи та соціальних проектів, зокрема (портфоліо проектів, конспекти уроків із застосуванням громадянського компонента, відеозаписи, буклети, методичні рекомендації). Опрацьовано систему науково-методичної підтримки проектної діяльності вчителів, психологічного супроводу процесів формування громадянських компетентностей та саморозвитку особистості старших підлітків. Цікавим соціальним проектом є проект «Ляльковий театр «ВЖіК» (керівник Надточий Л.А.), який розпочався з того, що учні під керівництвом вчителя самі виготовили ляльок та декорації. Пропаганда здорового способу життя є основною метою вистав лялькового театру. Уже більше 10 років у школі працює наукове товариство «Борисфен», при якому створено Малу академію наук. З 2005 року учні разом з учителями школи написали та захистили на засіданнях секцій 8 наукових робіт з екологічної тематики та здоров'язбережувального спрямування.

Упродовж багатьох років успішно працює шкільне лісництво «Паросток» (керівник Степанська А.В.), однією з ланок роботи якого є створення Екологічної стежки (керівник Захарченко С.А.). Мета цієї роботи полягає в ознайомленні школярів з історією заліснення Нижньодніпровських пісків, проведення пропаганди щодо збереження та охорони навколишнього середовища та здорового способу життя. Стежка має такі станції: «Школа», «Степовий філіал», «Дендропарк», «Лісництво», «Сосновий бір», «Куртина вікових дубів». Пропонуються екскурсії, які проводять екскурсанти екологічних загонів та шкільного лісництва, вони працюють під час проведення походів, екскурсій та літнього оздоровчого табору «Веселка».

Підсумовуючи, необхідно підкреслити, що використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі створює валеологічне освітнє середовище, чому сприяє удосконалена система підготовки та підвищення кваліфікації вчителів через додаткову освіту на різних тренінгах, семінарах та урізноманітнення форм роботи з учнями, зокрема фізкультурно-оздоровча робота щодо підвищення рухової активності школярів.

Література:

1. Безруких М.М. Здоровьесберегающая школа. Лекции 1 – 4 / М.М. Безруких, В.Д. Сонькин, В.Безобразова. – М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2006. – 48 с.
2. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе / Н. К. Смирнов– М. : АПК и ПРО, 2002. – С. 62.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.1. / В.О. Сухомлинський – К. : Радянська школа, 1976. –654 с.